I. D.

DISSERTATIO MEDICA

DE

ACIDULARUM USU EXTERNO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO
LUDOVICO,
DUCE WIRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ, COMITE MOMPELGARDI, DYNASTA IN HEIDENHEIM, &c.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

PRO LOCO
IN FACULTATE ILLUSTRIS ET PERANTIQUÆ ACADEMIÆ TUBINGENSIS MEDICA MORE MAJORUM OBTINENDO

Solenni Eruditorum Examini exposita

PRÆSIDE
ELIA RUDOLPHO CAMERARIO, Phil. & Med. Doct. ac Prof. Consiliar. & Archiatr. Wirtemb.

RESPONDENTE
M. JEREMIA CUNRADO CELLARIO, TUBINGENSI,

IN AULA NOVA,
Die 19. Maii,
Hor. consuet.

ANNO, QUI
UNIVERSITATI SECUNDUS EST
JUBILÆUS,
M. DC. LXXVII.

TUBINGÆ, LITERIS HEINIANIS.

Σ. Θ.

PROOEMIUM.

Cidulas variarum virium in Amphitheatrum ſapientiæ divinæ, Omnipotentiæ infinitæ, & Bonitatis inexhauſtæ Inviſibilem DEUM quaſi delineans inter alia etiam prudenter producit *Morhardus l.* 1. *cap.* 12., ingens miſericordiæ divinæ donum piè vocat *Cl. Gerhardus quondam noſter p. m. quæſt. de metallis qu.* 1. & virtutes egregias morbos à Medicis derelictos emendandi poſſidere verè dicit *Wirdig. Medicin. Spirit. l.* 2. *c.* 14. §. 2., nam medium Aquæ minerales ſunt, quo Natura metallica cum animantium corpore conciliat, ut loquitur *Rochas de vera Anatomia Spagyrica Aquar. mineral*, innumeri autem in toto orbe reperiuntur fontes ſalutares ſalſi & ſulphurei, *Gomeſio teſte, de Sale l.* 2. *c.* 10. totque ferè medicatarum aquarum ſcaturigines, quot morbos terra profert, *Renodæo aſſerente, Inſtit. Pharmaceut. l.* 5. *ſect.* 3. & in Europæ variis locis liberaliter & profuſe eas Natura elargitur, *Quercetano referente tetrad. graviſſ. cap. aff. c.* 20. Germania præſertim acidis fontibus luxuriat, ut eorum numerus in ea ſola ad millenarium ferè accedat, *affirmante Bernh. Vareno Geograph. Gener. cap.* 17. *libr.* 1. Imprimis, quòd de iis gaudeat, DEOque Summo illarum Fonti dignas cantet laudes, Inclytus noſter habet Ducatus; cùm autem in uſu tàm acidularum quàm thermarum quemquam ſecurum eſſe nolit *C. Hofmann. Paralipom. officin. c. ult.*, &, quòd pauci

juventur, multi detrimentum persentiant, non aquis medicatis, sed earum absque ullo discrimine ordinationi adscribat *Gœbel d. thermis S. Iobi libr.* 1., quare jam antehac binâ vice Acidularum Naturam primùm, pòst Usum internum universalem, tractavimus, & tertiâ nunc eas vice producimus, cùm, ex recepto Facultatis Medicæ in Illustri hac Academia more, Professores publicam in munere operam Disputatione auspicari teneantur, exposituri Earum Usum Externum, cùm ad morbos tàm præservandos quàm curandos varios vel Universaliter usurpantur balnei calidi materiam, (nam acidulas *αὐτοφυῆ λȣτρα Charleton de scorbut. cap.* 14. *artic.* 10. thermas potentiales vocat *Dietericus in dedic. Respons. Med. d. acid. Svvalbac.*) suppeditantes, in quo totum corpus maceratur, curâ, ut loqui amant, integrâ institutâ, sive therapiâ, non, quòd vires exhauriant, aut subitò alterent, sed quòd magnos morbos paulatim tempore longiori sed tutò curent, magnâ, ut Mermannus dicit, vel Particulariter, parti certæ corporis adhibitæ vel injectæ, sicque lotionis particularis, fomenti, stillicidij, clysmatis, errhini, &c. forma, vel aquâ ipsâ, vel luto, vel flore, vel calculo in usum ducuntur, deducendo vires, prohibentia, modum debitum, locum, tempus, durationem, symptomatum quorundam præservationem, curationem, ac diætam. Notari autem sub limen tractationis hujus desideramus, suadere nos iis, qui, gratia auxilij, non studio voluptatis, Diis Baccho & Veneri liberiùs litaturi, ut *Cl. Hafenrefferus quondam noster p. m.* inquit *d. therm. Blas. cap.* 6. acidularum balneis utuntur, voluptas enim illa raròabsque noxa est, medicamentosus enim & hinc sanis suspectus est illarum usus, nec corpus optimum indiget balneo, *tradente Gordonio d. conservat. vit. human. quæst.* 8., agere de acidulis in genere, singularem enim quarumvis explicationem alia scri-

pti

pti requireret conditio, hinc, quibus specialia mineralia has vel illas dotant acidulas, vires singulares non adduximus, nulli dubitantes, generalia hæc singulis applicari posse, largientes, quandam hîc nonnunquam parere exceptionem aquas, in quibus alia commixta mineralia generalium vim obtundunt, aut singulare quid addunt; scribere de acidis saltem & potissimùm, quin tamen aliarum aquarum medicatarum non acidarum usui externo applicari possint dicenda, non negare. Deriva, Fons Sapientiæ Inexhauste, in nos Gratiæ Tuæ Flumen!

THESIS I.

V*Ires* acidularum indigitato modo adhibitarum delineaturi non in confidentiâ potius, quàm ipsis aquis, quærimus, ceu communis pro novi cujusdam mineralis fontis aqua externè usurpata cœcitatem sustulit, exemptâ opinione falsa & hinc etiam confidentia denuò induxit, si vera est historia, quam *Glauberus in explic. verb. Salomonis: In herb. verb. & lapid. magna est virtus, histor. 1. p. 14.* recitat, sed duos istos Medicorum Consiliarios, Rationem & Experientiam consulimus, qui monstrabunt in illis, *Illa* ex aquæ calidæ & mineralium, quorum sub humido involucro prosapiam referunt medicati fontes, ut loquitur *Scholz de Marte sect. 1, à nobis dissertat. nostr. Inaugural. thes. 1.* explicatorum facultatibus & mixtionis modo, *Hac* ex longo ipsarum usu vires calefaciendi, refrigerandi, exiccandi, adstringendi, consolidandi, resolvendi, attenuandi, aperiendi, incidendi, digerendi, abstergendi, mundificandi, emolliendi, coquendi, discutiendi, imbibendi, absorbendi, temperandi, invertendi, putredini resistendi, tonum roborandi, motum partibus quibusdam singularem perversum corrigendi, tardum promovendi, nimium sistendi, laxa membra densandi, debiles partes firmandi, alvum movendi, calculum ac urinas pellendi, per urinam, sudorem ac insensibilem transpirationem humores cum salibus, sulphuribus, aliisque heterogeneis educendi, nam per omnia emunctoria acidulæ totum evacuant corpus, testante Celeberr. *Rolfincio me-*

thod. med. Consultator. libr. 1. sect. 4. c. 2. Repetantur hîc, si placet, quæ de generalibus acidularum viribus *dissertat. nostr. dict. thes. 2.* adduximus.

II.

At in ipso hîc limine nos remorantur quidam, qui enarratis hactenus acidulas gaudere viribus concedunt facilè, difficulter verò imò nunquam pro balneo aut alio usu calefactas; ignem enim tàm vehementem volatiles illos in acidis spiritus abigere omnes, solum aquæ cadaver remanere, volatilitatem istorum spirituum satis arguere, imò demonstrare omnium virium & acoris omnis in per exigua viarum spatia transportatis vel vectis, aut brevi morâ post extractionem è scaturigine repositis, deperditionem, ob quam etiam plerique Medici calefactas ab haustu removeant, prætendunt. *His* reponimus, non omnem in volatili acidularum parte consistere virtutem, mineralia, quæ laudatis eas imbuunt viribus, ita iis esse commixta, ut ab igne omnia non abigantur; turgent quidem spiritibus, quod bullæ arguunt juxta alia *Cl. Brunoni Not. ad Jessenii iudic. d. sanguine è venasecta dimiss. p. 194.* sed non omnes isti sunt volatiles, quin non solùm materiam fixam chalcanthi sulphuris & aluminis habent, sed & eorundem spiritus infixos, ut loquitur *Faber Pallad. Spagyric. c. 17.* pereunt quidam spiritus, qui in potu forent utiles, sed novi producuntur, exuscitantur sive liberantur calore isto coquente, quod de Ferinis suis Tuberanis etiam, quas acidulas *c. 8. p. 137.* vocat, in specie urget *Libavius d. iud. l. 2. c. 5. p. 117.* Solvunt aquæ illæ salia mineralia & secum vehunt, teste *Excellentiss. VVedelio, Profess. Jenens. in S. R. I. Acad. N. C. Collega nostro venerando, de menstruis c. 2.* reali contactu communicantur ipsis secundum *Avum nostrum b. m. memorabil. Medicin. cent. 5. partic. 37.* &, ut salsæ partes lixivio, commiscentur aquis nostris mineralia, tradente *C. Bartholino Enchir. Phys. l. 4. c. 4. sect. 10.* de quo arcto mineralium vaporum conjugio cum aquâ in acidulis agit *Becherus Physic. subterran. libr. 1. sect. 2. cap. 4.* mineramque talem essentialem misturam efficere dicit *Libavius d. iudic. aq. mineral. l. 2. c. 78.* ut vix imò non credamus *Jouberto paradox. decad. 1. paradox. 5.* statuenti, aquam aluminosam aut sulphuream solâ transcolatione reddi dul-

cem,

cem, nam & evaporatio fixiora contenta in acidulis Swidnicensibus monstrat *Cl. Sigism. Grassio Ephemerid: Acad. N. C. Ann. 4. & 5. obs. 97.* hinc secundum *Mockium de Aquar. affection. p. 61.* Acidæ aquæ in destillatione saporem suum genuinum retinent, imò & fæces ad candentis ferri laminam ustæ sapores minimè amiserunt, sed mordicus retinuerunt, quod tamen de omnibus nos non dixerimus, sed, etiamsi acor ab igne abigeretur, non statim etiam vires amittunt, ut inquit *Andernacus de therm. dialog. 2. c. 1.* Göppingensibus, ab igne si arripiantur, gustum abire, sed vires remanere, dicit *Theophrastus Paracelsus tract. 1. therm. c. 9.* pluribusque hæc probat *Cl. Mögling quondam noster p. m. de inconsiderato acid. us.* quæ causæ impulerunt, ut *Mindererus* acidulas omnes pro balneo valere externè *de chalcanth. c. 11.* diceret, ibidem cautè Cellenses hujus Ducatus thermas cum acidulis non confundens, quod doctè contra *D. Castellum* monet *Verbez. Examin. dubit. prim. p. 59.* Graseccius suas Petrinas multis ægris utiles, quibus thermarum aliarum, ut Marchicarum & similium, usum varia prohibentia interdicunt, celebraret *Scatebr. Petrin. part. 2. c. 4.* & *Dieterieus* suas Swalbacenses bullientes multis thermis & naturâ & viribus superiores præferret *in Nota ad Sennert. Epistol. de iisd.* Accedit, quod Experientia monstret plures acidulas, quæ transportari se longè absque omnium virium defectu patiuntur, sufficiat, Egranas in dissitas longè provincias, Swalbacenses in Sueciam usque, imò Spadanas in Indiam Orientalem transvectas, cum salutari tamen effectu haustas allegasse; imò etiam illæ acidulæ, quæ subtilissimis aliàs turgent spiritibus, calefactæ non omnes amittunt vires, sed egregias adhuc obtinent & exerunt, quod Dainacenses nostræ nobiles abundè confirmant, quas non semel, etiam aliis thermis prohibitis, pro balneo tàm universali quàm particulari felicissimo subsequente effectu ægris suasimus.

III.

Ob insignes igitur istas vires non solùm tanquam materia acidulæ externè adhibendæ indicantur à variis ac verè multis causis morbificis, morbis & symptomatibus, sed &, quod res ipsa loquitur, tàm frequenter quàm feliciter illis opponuntur. Sunt autem: *Febres variæ*, his balnea naturalia in univer-

universum non convenire dicit quidem *Baccius de therm. l. 3. c. 1.* tamen, ubi intemperantia adhuc, non morbus sit, sed inæqualitatis potiùs dispositionem obtineat, illi commodé per balnea naturalia quædam temperata, (quales sunt acidulæ) obviam iri posse subjungit; at nonnullos per tres vel 4. dies in acidulis Dainacensibus se immergentes, postea v. medicamento purgante utentes post febres præsertim putridas non exiguum percepisse commodum ex non vulgarium Medicorum consilio scribit *Gabelkover. obs. Medic. cent. 3. annot. ad cur. 28.* easdemque potu & lotione adhibitas varia febrilia symptomata sustulisse testatur *centur. 4. cur. 88.* cui etiam febri modò hac modò alia quotannis vexatæ ac tortæ sibi balneum Dainacense benè profuisse scribit *Greinsia, cent. 5. cur. 59. Intermittentes quadam, tertiana,* contra cujus recidivam suasit lotionem in modò dictis modò laudatus *Author cent. 3. cur. 9. Quartana,* cui imperatum balnei usum in genere circa statum non nocere, sed prodesse *Clar. Rolfincius de febrib. c. 104.* quam sanare Gebersweilenses Sulzbacenses acidulas potu & balneo Deodatus *Panth. Hygiastic. l. 2. c. 15.* & in quâ curandâ præ omnibus totius Germaniæ acidulis Dainacenses palmam ferre multâ edoctus experientiâ, exempla quædam adducens testatur *Gabelkover. cent. 6. annot. ad cur. 81. Chronicæ,* ab his detentos in ipsâ tinâ balnei paroxysmum perpetientes usu laudatarum Dainacensium melius habuisse *Idem* refert *loc. cit. Scorbutus,* commendante acidulas Braubacenses & Lansteinenses *Theodoro Hydrothesaur. nov.* (quem librum pulcherrimum vocat *Clar. Cellarius quondam noster beat. m. Meteorolog. sect. 32. articul. 2.*) *c. 26. & 31.* hujus indolis si sit paralysis, balnea calida ex sulphure & alumine *Röthenbek de scorbut. cap. 5.* thermas leniter calefacientes, non nimis exiccantes *Dravviz de scorbut. p. 179.* & lutum Swalbacensium *Celeberrimus I. D. Horstius, in S. R. I. Academ. N. C. Collega noster suspiciendus,* laudat, ac instar lumbricorum juvare dicit *de iisd. p. 57. morbus Gallicus,* in quo contra multos improbantes Pisanas suas sulphureas & aluminosas, hinc acidulis similes, egregiè commendat *Mercurialis d. Balneis Pisanis c. 7.*; eam tamen cautionem, quam *Palmarius d. lue vener. l. 2 c. 1.* movet, non in principio, sed medio vel fine adhibendam de balneis

aquæ dulcis, nos noſtris etiam applicamus, exemplo bino edocti Ribelſauenſes dicto tempore multum profuiſſe, *apoplexia, coma utrumque, lethargus, carus*, quæ in Catalogo à Petrinis præſervandorum & curandorum recenſet *Graſeccius l. c. p. 219. memoriæ læſio*, cui Hirſchbergenſes aquas inter alia alumen, vitriolum & ſulphur poſſidentes opponit *Schvvenckfeld d. iisd. p. 48.*, modò dictas Graſeccius, & feliciter in ægro quodam oppoſuit *Proavus p. m.* acidulas Gœppingenſes, ut *in obſ. MS.* teſtatur, *Vertigo*, ſublata in Nobili quodam & Chirurgo ab acidulis Swalbac. bullientibus *obſervante VVebero, de iisd. Epiſtol. ad Dieter.*, in qua tamen nè lavans æger aquarum commotionem videat, ſed ut per ſiphonem in labrum tectum aqua injiciatur ſalutari conſilio & effectu felici monet *Matthæus d. thermis Marchic. Badens. p. 60.*, *paralyſis*, in qua balnea ex aquis ſulphureis, aluminoſis, naturalibus non parum auxilii afferunt ex mente *Dominici Leoni Prax. l. 3. ſect. 1 c. 2.*, quæ intrare jubet paralyticos *Arnoldus Novicomenſis. d. morb. curand. l. 1. c. 24.*, *& Bacchanellus d. conſens. Med. in cur. morb. l. 2. p. 323.*, ac profuiſſe teſtatur *Maderus de Reſolutione, & 27.* & paralyſin univerſalem ſublatam Swalbacenſium bull. uſu adducit *Dieteric. d. iisd p. 109.*, *pareſis à colicâ*, hanc fotum cum aquâ pluviâ curaſſe, citius vero reſtitutionem ſecutam fuiſſe, ſi cum thermis (addimus acidulis) inſtitutus fuiſſet, tradit *VVinclerus in Ephemer. S. R. I. Ac. N. C. ann. 3. ſchol. ad obſ. 308. Rœsleri*, nam pareticorum maximam partem naturalibus balneis ſanatam dicit *Eraſtus diſput. contra Paracelſ. part. 4.* & *Schenkius obſ. l. 1. obſ. 158.*, quam & Wildungenſibus acidulis ſubmovendam ſuadet ob plures rationes *Horſtius obſerv. l. 2. obſ. 15.*, quæ poſt colicæ recidivas ac frequentes epilepticos paroxyſmos obveniens Dainacenſibus ſublata eſt *teſtante Gabelkov. cent. 1. cur. 95.*, ac haud ſemel in Illuſtribus & aliis utriusque ſexus Perſonis earundem, Gœppingenſium, Ebenhuſanarum, Niderowenſium uſu conſilio noſtro curata eſt, ubi tamen *P. de Spinâ in Epiſt. ad Dieteric. d. acid. Svvalbac.* adductam cautelam nonnunquam obſervandam inculcamus, *Stupor*, acidulas hic Daunerbecenſes *Theodor. l. c. c. 46.* laudat, *Melancholia*, cujus tollendæ gratia feliciter ſuaſit thermas Aquarianas *Trincavellius recenſente Helidæo Padoano Curat. & Conſil. p. 36.* & melancholicis ac craſ-

so terrenoque humore oppressis balneum naturale sulphureum suadet *Fernelius method. med. l. 2. c. 20. Tandleri* tamen hîc monitum *de aquæ dulcis balneo de melanchol. p. 138.* & *de balneis naturalibus Manardi Epist. Medic. l. 9. Ep. 2.*, nè nimis exiccent, nos & hîc attendi volumus, *Hypochondriaca*, quam in Nobili tàm vehementem, ut aliquot millibus impensis nequaquam restitui potuerit, Swalbacenses, *Dieterico notante, p. 112*, & in muliere ita ferocientem, ut preces publicæ ab Ecclesia pro ea factæ fuerint Dainacenses, *Gabelkovero teste cent. 2. cur. 26.* abegerunt, *Mania*, maniacos & furentes sanare probatæ sunt Aquæ Sinuessanæ, quæ sulphure cum multis conveniunt acidulis, & potu acceptæ & extrinsecùs administratæ, inquit *Mercurialis Pract. l. 1. c. 16.*, *Convulsiones*, queis detento ægro balneum in sulphureis & aluminosis aquis imperat *Valescus d. Taranta, Philon. Pharmaceutic. l. 1. cap. 27.* & insessum in acidulis Kissingensibus utilem perhibet *Steeg. de Fonte acido Kissingensi, c. 17.*, *Affectus spasmodici*, contra quos juvant Swalbac. bullientes, *teste Celeberr. J. D. Horstio l. c. p. 175.*, *Epilepsia*, quam ex utero oriundam Wisbadenses, sulphur & alumen juxta alia ferentes, sustulerunt, *VVebero de iisd. libr. 3. sect. 1. c. 3.*, Swalbacenses, *Dieterico de iisd p. 111.* & Berstingenses, *Fuchsio in Prælect. Academic.* exemplum adducente, *Hydrocephalus*, quo oppresso balnea sulphurea præcipit *Primiros. de morb. pueror. part. 2.*, & Engstingenses, quas Ebenhusanis minores non esse dicit *VVielandus d. Acidul. Alpinis*, epithematis modo applicitæ præter spem nostro suasu profuerunt, *Catarrhi*, quos in variis corporis partibus se exerentes cum capitis dolore sæpiùs laudatæ Dainacenses expulerunt, referente *Gabelkover. cent. 2. cur. 4.*, *Oculorum obscuritas*, quibus serenandis utiles Swalbacenses dicit *Hörnigk. l. c.*, *Suggillationes, nimia humiditas*, quibus contraire Oberowenses aquas aluminosas de sulphure aliquid participantes testatur *Ampliss. Colleg. Medic. Tubingense in iudicio de iisdem*, *Pterygia*, quæ submoveri elutione oculorum aqua balnei prope pagum Wisen, etiam S. Jobi dicta, ob alumen, sulphur & vitriolum acida, vult *Pansa de ead. c. 4.*, *Aurium tinnitus, surditas*, quæ mala ex nimio tormentorum bellicorum fragore oborta in quodam rei tormentariæ Magistro Swalbac. fons bulliens curavit, ut tradit *VVeberus in Ep. ad Dieter.*

& au-

& auditum roborare lotiones cum thermis sulphureis ad *Penoti* mentem scribit *Löberus Anchor. Sanit. sect. 2. Practic. Dialog. 7. Ceruminis induratio, aurium ulcera, vermes,* ad hæc Wembdingenses *suadente Reusnero de iisd. p. 127.* sic rusticus, cui dormienti in aurem insectum penetrarat cum dolore tantùm non furiante, acidi fontis Spadani aquam auri immisit, mox vermis à rosione & puncturis abstinuit, nec multò pòst frustatim eductus est, *Heer Spadacren. c. 9.*, *Fluxiones in aures,* quibus contrait acidulis Cissensibus & Wehrensibus *Rulandus Hydriatric. sect 1. p. 3.*, *Fluxus per nares sive sanguinis, sive phlegmatis nimius,* istius tardare Göppingenses *Thurneysserus d. aquis libr. 5. c. 7.* hujus emendare Niderowenses *Planerus in Prælectionibus Academ.* dicit, *Polypus, suadente* Columbinas suas *Libavio l. c. l. 2. c. 16. p. 172.*, *Dentium dolor,* in quo pro omni hac in parte remedio non solùm thermas Carolinas, sed & alias medicatas aquas anodynâ suâ vi sufficere dicit *Strobelberger de dent. podagr. sect. 1. c. 41.* & Kerlichenses laudat *Theodorus l. c. c. 55.*, *Stupor, immunditíes, vacillatio, gingivarum, tumor, putredo, flacciditas, exesio, glandularum maxillarium & vicinarum, vasorum salivalium, tonsillarum & uvulæ tumores, dolores, vulnera, ulcera, & ob hac anhelitus fœtor,* contra quæ non solùm suas Alsaticas laudat *Clar. Sebizius de acidul. dissert. 1. sect. 2. n. 120. & seqq.*, & contra humidos dictarum partium affectus balneum ex chalcanthosis aquis *Mercatus d. rect. præsidior. Artis Medic. usu l. 1. c. 13.* commendat, sed & feliciter, post tot gargarismos frustra usurpatos, Göppingensibus se usam fuisse, dum hæc scribimus, per literas ægra quædam non infimæ conditionis refert, *in morbo Hungarico & similibus cùm torrentur fauces & linguæ cum palato,* Tuberanas aquas suas coctas multum conferre censet *Libav. l. c. l. 2. c. 16. p. 172*, *Ranula,* Wembdingensibus supra adductis aquis ex consilio *Reusneri p. 129.* compescenda, *variæ faciei maculæ & tubercula,* Dünckollenses *Theodoro laudante, l. c. c. 28.*, *Capitis tinea,* Broylenses *commendante Eodem c. 34.*, *Struma,* adversus quam aquas sulphuris vi discutiendi vim possidentes pro potu & balneo cum *Riverio obs. cent. 1. observ. 76.* suadet *Marci d. Scrophul. s. strumis, c. 15.*, & Petrinas externè juvisse dictat *Hambergerus in Prælect. Academic.*, *Colli rigiditas,* sic contra catarrhum circumgyrationem

capitis impedientem aquas sulphureas quid aluminis admixtum habentes potu, balneo & stillicidiis adhibere in capite & parte læsâ consulit *Montanus Consult. Medic. consult.* 51.

IV.

Cordis palpitatio, quam sedaturus aquas sponte è terra natas sulphureas in balnei forma commendat *Attilius Bulgetius de affect. cord. l.* 2. *c.* 11. *Sanguinis sputum*, hujus enim eruptiones ex thorace aquarum aluminosarum & chalcanthosarum balnea compescere dicit *Agricola de natura eorum, quæ effluunt ex terra, l.* 2. *p.* 542. & ipsi epithema ex acidulis Ebenhusanis hoc in casu profuisse novimus, *orthopnœa*, in qua concedit *Swalbac. bull. Geilfusius d. Swalbac. acid. p.* 47. *mammarum flacciditas*, quas firmare nititur Spadanis suis *Heer l. c. Ventriculi qualitatum anomalia, inflatio, dolor, fermentum degenerans, coctio deficiens*, nam acidulas in balneo usurpatas ventriculum roborare docet *Matthæus specul. sanitat.* ut colligere est *ex cap.* 3. *&* 9. quod in specie præstitisse Göppingenses testatur exemplo *Joh. David Camerarius in obs. Manuscr. Fibrarum & tunicarum laxitas*, non solùm enim has sed & alias partes laxas adstringendo agere acidulas dicit *Highmorus de affect. hypochondr. c.* 7. *singultus*, contra quem Hirschbergenses suas supra nominatas agere tradit *Schwenkfeld p.* 49. *nausea*, nam appetitum excitare aquas chalcanthi & aluminis vi imbutas in balneis adhibitas scribit *Sebiz. de aliment. facultat. l.* 4. *c.* 1. *Vomitus tàm cibi, quàm variorum humorum*, quem quasi perpetuum in quodam acidulis Dainacensibus juxta potum immergi jubens curavit *Gabelkov. cent.* 3. *cur.* 27. *Intestinorum laxitas, motus deficiens, inversus spasmodicus*, quo in casu plerasque nostri Ducatus acidulas sæpius maximo cum fructu adhibere jussimus, *lumbrici*, Awenses dictas contra hos laudat *Wecker l. c. hernia*, talem in Capitaneo sustulit Swalbacensis susurrans fons *docente Hörnigk l. c. Ani procidentia*, quem repulit nostro suasu fomentum ex acidulis juxta pagum Imnoww scaturientibus, *fæcum involuntaria excretio*, commendat enim hîc Egranas *Macasius de iisd. c.* 9. & ex nimia inter pariendum distentione si oriatur, Tuberanas s. Columbinas suas *Libavius l. c. l.* 2. *c.* 10. *p.* 148. *Diarrhœa*, enema hîc ex acidulis Petrinis unà etiam aliis coctis applicare jubet *Grasecius l. c. part.* 2. *p.* 373. *Dysenteria*, nam sanguinis eruptiones ex ano com-

compeſcere balnea ex aquis aluminoſis *Fuchſius inſtit. med. l. 2. ſect. 5. c. 28.* & quomodo hanc Swalbacenſes curent, *Hörnigk quæſt. 89.* docet, *Hypercatharſis, teneſmus*, quæ nuper modo acidulis Berſtingenſibus fomenti modo applicitis in quodam ſedavimus, *alvi conſtipatio*, quam laxare Offenawenſes ſalſas dicit *Rothius, de iiſd. Colica*, quam diuturnam lotio in acidulis Dainacenſibus amovit, obſervante *Gabelkov. cent. 2. cur. 6.* lotiones autem in genere hîc tempeſtivè adhibendas eſſe monet *Fienus de flatibus c. 21.* poſſe tamen thermas ſine paralyſeos metu adhiberi aſſeverat *Hattenbach. de colica §. 51. Paſſio iliaca*, in hac balnea in genere ebullitiones ſanguinis ſedare, quia digerunt, ſtatuit *Lindanus ſelect. Medic. Exerc. 8 par. 94.* Göppingenſes commendat *Hildesheim de morb. cap. & cerebr. intern. ſpicileg. 6. p. 531.* cum quibus in genere Iberkingenſes ejuſdem naturæ eſſe dicit *Solenander Conſil. Medic. ſect. 1. Conſil. 10. Morbus hypochondriacus*, cui abolendo Egranas inſtar Panaceæ commendat, tàm internè quàm externè noſtro conſilio uſurpandas, *Gravel de cura ægri hypochondriaci*, jungere etiam ſuperioribus haud pauca alia de noſtris exempla poſſemus, *hepatis & lienis obſtructiones*, has contumaciſſimas incantamenti inſtar, fruſtra tentatis aliis, acidulis & balneis curatas ſcribit *Friccius de poris corporis human. §. 306.* & quod de acidulis in genere dicit *Nicolai de obſtruct. & reſerat. lienis §. 100* nos in ſpecie lotioni noſtræ applicamus, experientiâ edocti Griesbacenſes & Göppingenſes id non ſemel præſtitiſſe, *tumores*, hi ut ſupprimantur, fontes acidos in Arduenna ſylva ſitos commendat *Ronſſeus Epiſt. Medic. ep. 34. ſcirrhoſi præcipuè*, contra quos in utroque viſcere lotionem in Göppingenſibus laudat *D. VValch. ultra 50. annos ibid. Phyſicus quondam Ordinarius vigilantiſſimus, de iiſd. p. 22. Vaſorum ſive ſanguini, ſive chylo, ſive lymphæ vehendæ dicatorum, glandularum obſtructio, laxitas, continui ſolutio, exiccatio*, & hæc, ut *Deckers in Prax. Barbettian. not. ad l. 4. c. 4.* docet, ſequi ſolitus *hydrops*, in quo balnea quævis calida poros commodiſſimè aperire perhibet *Sylvius Prax. Med. l. 4. tract. 6. §. 123.* aliis medicatis naturalibus ſulphurea præfert *VVierus obſ. de hydrope, p. 78.* & præcipuè Göppingenſes, Owenſes & Iberkingenſes extollit *Saltzmann de thermis, renum & ureterum obſtructio*. contra quam acidulas in Mendich *Rulandus Hydria-*

tric. sect. 1. p. 22. adducit, *Laxitas*, ad renes enim corroborandos aquarum thermalium sulphuris & aluminis mineram obtinentium usum probat *Veslingius obs. & epist. obs. 11.* *Renum & vesicæ exulceratio*, cujus curatæ memorabile exemplum ab Antegastensibus vidimus, *Nephritici dolores*, quos variis stipatos symptomatibus usus acidularum Dainacensium sustulit, *laudante Gabelkovero, cent. 2. cur. 24.* *Calculus*, expulsorum hinc calculorum multa suppetere exempla à balneis acidul. Swalb. bull. *Hörnigk quæst. 70.* testatur, *Sabulum*, quod propellere Dainacenses Leporinus docet de iisdem, *mictio involuntaria*, quam in puero septenni Ebenhusanæ nobis svadentibus adhibitæ sanarunt, *Ischuria*, quâ tortum in acidulis Egranis immergi jubet *Macasius de iisd. cap. 9. p. 129.* *Stranguria*, contra quam αὐτοφυῆ λȣτρα sulphurea commendat *Cl. Schuster de strangur.* §. *86.* *Diabetes*, huic contrariari aquas dictas supra Oberawenses laudat. *Colleg. Medic. Tubingense* judicat, *pollutio nocturna*, quam ab acidulis Dainacensibus impeditam bis vidimus, *Gonorrhœa*, contra hanc Spiegelbergenses commendat *Theodorus l. c. c. 58.* *Frigiditas*, quâ languentibus Aponitanas aquas pro lotione *à Fonseca consult. Med. consult. 86* & acidulas in Selters scaturientes sive Kambergenses laudat *Grübelius d. Frigidis cap. 14.* *Pudendorum pruritus, ulcera*, Paderbornenses hîc juvare dicit *Theodor. c. 59.* *Scroti tumor*, cui adhibet Embsenses acidulas *Idem c. 30.* *Mensium fluxus nimius*, contra quem aquis acidis insignem adscribit prærogativam *Gabelkov. cent. 4. annot. ad cur. 92. & 93.* *Inordinatus, stillicidium*, balnea sulphurea sed actu calida administranda *suadente Capivaccio, Med. pract. l. 4. c. 3.* Swalbacenses præcipiente *Hörnigk quæst. 70.* *Albus*, cum *Celeb. Sebizio Manual. pract. p. 1579.* hîc aquas sulphureas & aluminosas *Rollius* laudat *d. fluor. alb. c. 10.* §. *17.* & singulare Electuarium post tale balneum sumendum præscribit *Fontanonus de morb. intern. curand l. 3. c. 19.* Petrinas suas *Graseccius part. 2. p. 406.* *Suppressio*, balnea ex aquis mineralibus suadet *Donatus ab Altomari de medend. human. corpor. malis p. 577.* Swalbacenses laudat *Hörnigk quæst. modò dict.* *Abortus*, mulieribus enim sine causa manifesta abortientibus aluminosas & atramentosas aquas prodesse scribit *Fuchsius Inst. l. 2. sect. 5. c. 28.*, quod exemplo Engstingensium *Avus noster b. m. in obs. Manuscr.* probat, nosque ipsi

de

de nostris Göppingensibus & aliis experti sumus, *Sterilitas*, aquas sulphure abundantes hîc suadet *Friderici de sterilitat. muliebr, c. 12.* & à causâ calidâ ac malâ temperie si sit, maximam in hoc casu efficaciam esse thermarum, quas acidulas vocant, tradit *VVittichius ex observat. Schröteri consil. medic. 60.* quotidianâ in specie confirmante experientiâ, *uteri procidentia*, quam in muliere curatam à Svvalbacensibus testatur *VVeberus Ep. cit.*, *Intemperies, frigida præsertim, laxitas, inflatio*, contra quas Spiegelbergenses *Theodor. l. c. c. 58.* & Swalbacenses *Hörnigk l. cit.* laudant, *Exulceratio*, ulcus enim ipsum & universum uterum aqua aluminosa si ablueris, commodè feceris, cum *Mercato de affect. mulier. l. 2. c. 20.* dicit *Spachius libr. Gynæcior. p. 960.* quo in casu & acidularum Berstingensium usum commodum aliquando vidimus, *ab eo suffocatio*, quam Swalbacenses curaverunt *referente Dieterico pag. 110. Hæmorrhoides dolentes*, contra quas Svvalbacenses *Hörnigk l. c.*, *Nimiæ*, Petrinas commendat *Grasecc. l. c. p. 388.*

V.

Corpulentia nimia, quam imminuere dicit Egranas externè adhibitas *Macasius cap. 9. Cachexia*, qua deformatis balnea sponte enata sulphur aut atramentum sutorium sapientia proficua dicit *Actuarius method. med. l. 3. c. 10.*, *Icterus*, quem cum insigni siti conjunctum lotio in Dainacensibus ultra tres septimanas continuata abstersit ex consilio *Gabelkov. cent. 3. cur. 37.* præsertim quendam ictero nigro & quartana admodum extenuatum, ut ambulandi usu planè destitueretur ab iisdem restitutum, Calwam pedestri itinere venisse testatur *Idem cent. 6. annot. ad cur. 81. Chlorosis*, discoloratis virginibus inter alias Stoebenses acidulas (nostrum etiam nos laudamus modum) non levem promittere salutem dicit *Evvald de chlorosi c. 12.*, *Tremores*, contra quos Kissingenses laudat *Steegh de iisd. c. 17.*, apoplexiam si minentur, aquis sponte natis sulphuris vim habentibus utillimè nos uti dicit *Forestus obs. libr. 10. schol. ad obs. 85.*, *Lassitudinis varia genera*, Pœnterenses commendat *Ruland. l. c. sect. 1. p. 8.*, *Phtiriasis, laudante* Birckenfeldenses *Theodor l. c. c. 65. Sudores nimii*, adversus quos Lenzingenses propè pagum Daun conferre dicit *Idem c. 44. Tabes absque febri*, Swalbacenses hîc suas laudat *Hornigk. l. c.*, *Frigus per totum corpus*, exemplo

plo confirmat de his *Dietericus p. 112.*, *Fœtor corporis, præsertim alarum & pedum*, quem emendare Petrinas & Griesbacenses dicit *Cl. Sebizius d. acid. dissert. 1. sect. 2. n. 120. & 121.*, *Arthritis*, in qua balnea *G. Bruele, Prax. p. 399.* & thermas sulphureas non autem multum aluminosas *Schœnborn Manual. Medic. Pract. p. 245.* commendat, quas sæpius eam curasse testatur *Sylvius consil. à Garetio collect. p. 42.*, ut hic *Spigelius* benè præsumat *d. Arthritid. p. 97.*, Mercatum balnea quæcunque in arthritide improbantem raró naturalibus sine dubio usum fuisse, rationes enim, quas *Crato* pro Hirschbergensibus adducit *Epistol. Medicinal. p. 248.*, optimè quadrant etiam acidulis, & hinc Dainacenses in hac profuisse testis etiam est *Gabelkov. cent. 4. cur. 58.* ea tamen, quæ Magnus noster *Sennertus d. arthritid. quæst. 12.* tradit, & nos hîc observari volumus, *Podagra*, in quâ etsi quibusdam thermæ fuerint noxiæ, de quibus *Thonerus obs. libr. 4. obs. 2.* non tamen omnem nostrarum usum tollit, hinc & *Exc. Greiselius in S. R. I. Acad. N. C. Collega noster colendus* & ante & post lactis usum thermas non improbat *d. lactis us. in arthrit. p. 168.* & extra hujus paroxysmum motus impotentiam in Comite Illustrissimo & Clarissimo Theologo non solùm sustulisse sed & à gravioribus insultibus præservasse Swalbacenses sæpe laudatas *Gr. Horstius obs. libr. 8. obs. 3.* tradit, hîc simul & Mendichenses commendat *Theodorus c. 56.* *Ischiadicus dolor*, hic à bile si sit, naturalia balnea refrigerantia, utpote Lucensia & similia commendat *P. Salius Diversus d. affect. particular. c. 16.*, hunc contumacem Dainacenses & Ebenhusanæ ad nostrum præscriptum adhibitæ non sedarunt modò, sed & sustulerunt, *Lumbago*, contra quam Croneburgenses commendat *Theodor. c. 68.*, *Nervorum flacciditas* queis corroborandis balneum ex aquis sulphureis & aluminosis parat *Deetzius d. arthrit. §. 76.* aquis etiam limum addit *à Brunn System. Mat. Medic. p. 173.* *Exiccatio, inundatio, ligamentorum ac tendinum contractio, durities, laxitas*, quibus plerisque prodesse dicit acidulas in valle Conderensi *Theodor. c. 53.* *Articulorum infirmitas*, quos roboraturus immergat in acidulis *suadente Silvatico, Consil. & Resp. Med. cent. 3. obs. 94.* quo in casu lutum magis ad rem quàm balneum dicit *Liberatus Podagr. Politic. p. 219.* *Extremorum nimia refrigeratio*, quæ in tibiis facta difficilem ambulationem & scabiem

post

post se trahens Dainacensibus curata fuit ex consilio *Gabelkov. cent. 3. cur. 37. Spasmus ventosus*, contra quem acidas in valle Bellensi agere perhibet *Theodor c. 51. ulcera varia*, hæc sanare & efficaciori vi ea, quæ in partium cavitatibus delitescunt, exiccare Fontem Niderowensem dicit *Grüling de triplici univ. evacuat. part. 3. p. 87.* carnem in iis generare Tyllenses & alias Baccharaco vicinas *Theodor. c. 34.* perhibet, *etiam phagedanica sive mali moris*, fontem medicatum in Stridelhof in puero hydropico curasse testatur *Gr. Horst. obs. l. 4. obs. 32.* non tamen temerè hîc agendum, quod & de thermis ad mentem Fabric. monet *Alberti de ulcer. natur. & curat. §. 57.*, *Fistulæ*, quas gravissimas à balneis naturalibus sanari dicit *Barbette chirurg. l. 3. c. 5.* palliativam quidem vocat curam *Jonstonus Id. Med. pract. l. 1. titul. 4. c. 1.* quæ sola exiccatione fistulas consolidat, valdè tamen non absque ratione commendat *Exc. J. D. Horstius Svvalbac. bull. l. c. p. 175.*, *Vulnera*, partes vulneratas ad meliorem statum reducere Ribelsovvenses dicit *Cl. Sebizius l. c. n. 126.*, *Tumores varii generis*, contra hos acidulas Trevirenses *VVeckerus l. c.* laudat, *Erysipelas*, quod neglectum varia inducens symptomata curavit simul & præservavit lotio in Dainacensibus, *Gabelkov. cent. 3. cur. 12. & Idem*, vidi quendam, inquit, à collo usque ad umbilicum maximo & ferventissimo erysipelate correptum in acidulas Dainachenses se immersisse, in iisque non solùm ardoris contemperationem, verùm etiam integram sanitatem consecutum fuisse, multis Idiotarum summoperè mirantibus, qui madorem quemcunque cane pejus & angue oderunt, *cent. 2. annot. ad cur. 74. Oedema*, cui opponit acidulas Spiegelbergenses *Rulandus l. c. sect. 1. p. 19. Verrucæ*, his Petrinas adscribit *Grasecc. l. c. p 422. Nodi*, hos dissolvunt Antegastenses *teste Sebiz. l. c. num. 125. Tophi recentes præsertim*, quibus Spiegelbergenses prodesse *Theodor. c. 58*, dicit, *Cancer*, hunc Pönterenses acidas *Idem c. 32.*, hujusque indolis ulcera Gebersvveilenses sanare dicit *Sebiz. l. c. num. 127.*, *Scabies*, contra hanc lutum Svvalbacensium suadet *Gigas de scabie c. 14.*, aquas de Petriolo valdè profuisse testatur *Victorius Empiric. l. 3. c. 4.* & Leyningenses acidas consulit *Ruland. p. 23*, eandemque molestam & crustosam ex refrigeratione corporis in aqua frigida ortam Dainacenses solverunt ex suasu *Gabelkov. cent. 3. cur. 21.*, hinc

manuum ſcabiem à lotione auctam, quod *Matthæus Hörnigk d. Egranis*, factum dicit, non ipſis, ſed minùs methodicæ adminiſtrationi imputandum judicamus, *Pſora*, in hac thermas prohibet, ſulphure tamen tinctas aquas admittit *Hafenrefferus quondam noſter b m. de affectib. cut. l. 1. c. 16.*, *Lepra*, in hac Antegaſtenſes laudat *Sebizius l. c.*, & aquarum naturalium, præſertim aluminoſarum ferrumque recipientium, & ſi fieri poſſit frigidarum uſum maximè neceſſarium dicit *Foreſt. obſ. Chirurg. l. 4. ſchol. ad obſ. 7.*, *Impetigo*, *Lichen*, Dainacenſes Leporinus hîc, *l. c.*, *Pruritus*, Oberbornenſes & Underbornenſes *VVeckerus l. c. p. 24.* *aliaque cutis fœditates*, Lonquichenſes & Mertersdorfenſes laudat *Idem p. 28.*, *Contuſiones, Fractura*, in his Ribelſauenſes commendat *Sebiz. l. c.* & Göppingenſes *Theodor. c. 80.*, *Luxationes*, in his modò dictas Göppingenſes prodeſſe *Hildesheim. l. c. p 531.* dicit, imò *dolores à veneficiis*, nam coxæ dolorem cum inſigni nervorum contractione ab incantatrice vetula inductam diu ſenſerat quidam, qui à lotione in acidulis Svvalbacenſibus bonam partem melius habuit *obſervante Hörnigk in Epiſt. ad Dieteric. de iiſd.* Hæc tot ac tanta, quæ p. n. nos afficientia acidulæ noſtro modo adhibitæ alterando roborando & vacuando tollunt, non tamen eò nos adigunt, nè veterum aquarum miracula, vel Siloes piſcinæ, vel Jordani Naamum ſanantis jam deinceps ſtupeamus, quod quosdam de Spadanis ad blaſphemiam uſque facere dicit *Helmontius d. Font. ſpadan. paradox. 5. num. 4.*

VI.

Nam abſque diſcrimine non quivis ægri dictis morbis aut ſymptomatibus divexati ſtatim acidulis immergendi ſunt, hinc *Acutiſſ. Willis de animâ brutor. l. 2. cap. 9.*, nè paralytici thermas absque Medici conſilio tentent, monet; haud pauca enim ſunt, quæ earum uſum externum, univerſalem præcipué vel omnem, vel ſaltem ad tempus *prohibent*. Illa vel in ipſis ſunt *acidulis*, *Diſſert. noſtr. dict. th. 7.* expoſita, hîc repetenda, præſertim verò noſtro tempore, ut hîc vel ibi à Martis pullis patiantur acidæ detrimentum, metus eſt, qui & *Hœchſtetterum obſ. med. decad. 5. caſ. 2* tenuit, dum Fiderianas commendat, nî furens Mars iis quod damnum dederit; nec verò ſemper infelices effectus aquarum corruptioni imputandi, quam

quam maculam *Aleandus d. Balneis Calderianis* Aponitanis aquis inurit, ſed alias ſubfuiſſe ibi rationes credimus; Vel *in ſubiecto* hærent, qualia ſunt, temperamentum nimis, ut vocant, biliosum, particularum in ſanguine ſulphurearum & acrium major debito, ſeroſarum mitium minor quantitas, ad febrem hecticam aut lentam tabificam proclivitas, ad ſanguinis ebullitionem facilitas, & ætas puerilis, nam hos ab ordinariâ curâ corpus eorum molle, tenerum, facilè reſolubile, non tamen ab omni lotione non nimis calidâ, non diuturnâ, non univerſali excludit; Senes etiam hinc abire quidam jubent, verum primos & quoſdam medios cum calore aquarum remiſſiore, & mora in iis breviore admittimus; Gravidas verò hinc exeſſe jubemus cum *Cl. Sebiz. d. abuſib. in acidul. error. 4.* & *Cummio d. conceptione cap. 11.*, quia uterum cum vinculis laxarent, menſes moverent, & ſulphureas aquas, *Dioſcoride teſte, l. 5. c. 73.*, ſibi infenſas habeant, non tamen ablutionem interdicimus omnem, hinc eas, quæ in acidulis Svvalbacenſibus feliciter, nec diu nec ſæpè laviſſe teſtatur *Hörnigk quæſt. 76.* A magnis aut graviſſimis morbis convaleſcentes qui vires adhuc valdè dejectas ſentiunt, itidem, antequam quodammodo vires recollegerint, hîc non ſtatim recipiendi, quod prudenter de Avvenſibus monet *Rentzius de iiſd. c. 5.* Quà balneum eandem, quam quà potum phthiſici hîc audiunt ſententiam, vetat enim ulcus, febris & tabes, licet aliquando imminentem à menſtruorum defectu phthiſin LiebenCellenſibus thermis præcaverit *Höchſtetterus*; nec mitior dictatur, qui ad phthiſin directâ & apertâ plerunque viâ procedunt nonnunquam, nonnunquam repunt, hæmoptoicis, quos ſupra ad particularem ſaltem admiſimus uſum; abigit etiam inflammatione viſcerum laborantes à thermis *Etſchenreuter de therm. § 3. p. 4.* Nec ſolatium in paroxyſmo hîc quærant arthritici, cùm materiæ morbificæ calorem, motum ac copiam in affectâ parte intendant, aſt in dolorum induciis, ut inquit *Rolfincius method. cognoſc. & cur. partic. corpor. affect. l. 4. c. 1.* nec ad aliam nos cogit ſententiam blandiens nonnunquam dolorum, dum in aquis ſunt, remiſſio, multùm enim poſt intenduntur; Alvo obſtructa, primis viis inquinatis, plethora aut cacochymia multa præſente, itidem noſtras admovere aquas non audemus, nè methodum medendi univerſalia

 inter-

interna externis præmittenda præcipientem invertamus, humores copiosos fundamus, mordaces acuamus, ebullientes concitemus, similiter massâ sanguineâ salibus jam dum sylvestribus acribus & acidis imprægnatâ, nè liquentur, aut fusa in viscera principaliora deferantur; à balneis naturalibus abstinere jubet *Clar. Fr. Hofmann. meth. med. l. 1. c. 11.*, his non remotis quod corpus non debité præparatum fuerit, quid nocuerit in Herode Tyranno illo παιδοκτόνῳ ex *Joseph. l. 17. c. 8.* etiamsi singulare quid fuerit, tamen naturaliter etiam deducere conatur *Lange de therm. Carolin. c. 6. num. 13. & seq.* Quomodo autem removenda, *dissert. nostr. thes. 8.* modum hîc repetendum proposuimus, monitum I. Horatii Molitoris, nè Medici per medium imò integrum annum corpus ad thermas artificiales disponant tot purgantia repetendo, & hîc inculcantes; nève V. S. ad libras integras sæpé ad animi deliquium, quod in acidulis nonnunquam fieri *Exc. Tackius Chrysogon. animal. & mineral. p. 111.* conqueritur, instituatur. Quæ *ad tempus* usum acidularum nostrarum *prohibent*, sunt ea, quæ & hîc ex *dissert. dict. thes. 9.* repetenda rogamus, colicos, arthriticos, nephriticos & ejusmodi ægros primis diebus inquilino eorum hoste ab usu aquarum evigilante non statim cessare, sed bonâ spe adhuc pergere jubentes.

VII.

Modum lavandi nunc exponemus Artis nostræ præceptis convenientem, non abusum allamoda, quem in aquis mineralibus, ceu in vestiendo, communem esse dicit *Panarolus Jatrologism. pentecost 3 obs. 50.* *Aqua* acida pura per canales, quorum varii in variis balneis sunt modi, mundos, hinc FRIDERICUS, Wirtembergiæ Dux glor. mem. Constitutione in Scatebris Petrinis observandâ, *par. 4.* quotannis eos sedulo studio repurgandos mandat, in ahenum s. caldarium derivata mundum calefiat non Sole, qualem modum aquam calefaciendi quanquam rarò observatum adducit *Pamphilus Herilacus de aquar. natur. & facultat. l. 4. c. 20.*, sed igne, non tamen curiosâ sollicitudine certis tantùm lignis excitato, coquatur, aliquando probè, nam multum referre quà vires, si aqua mineralis ad medietatem aut diutius coquatur, dicit *Eisenmenger de Fonte Flinensi, p. 24.*, ejusque calor primò temperatior sit, sensim ad majorem

majorem aſcendendo, nunquam autem ad elixationem quaſi corporis, ut malè quidam faciunt, nam nimis calidum balneum reſolvit vires & exiccat, ut de dulcis etiam aquæ *Clar. Timæus Epiſt. Med. l. 3. ep 31.* loquitur, ſit pro iis, qui ad frigidiorem inclinant conſtitutionem, calidior, quàm, qui ad fervidiorem, ut ubique ſibi æqualis ſit, manu agitata, cautè *monente Botallo de lue vener. c. 30.*, in quovis balneo nova, prior enim ſi denuò adhibeatur, viribus multis deſtituta, ſaturata quaſi, & variis ſordibus inquinata erit, quod vel inde apparet, quòd miniſtri illi lavantibus diu adſtantes de ægrorum affectibus ex aquâ poſt lotionem ſæpè haud infeliciter judicare præſumant; ſi frigefieri incipiat, calidâ affusâ variis in hunc finem modis iterum calefacienda, ſed occulto præſtat infundibulo, nè per locum ſ. cubiculum vapor moleſtus aut noxius diffundatur; calidam nimis tepida temperet. An ſub ingreſſum vel egreſſum è ſolio calor aquæ intendendus, vel remittendus, diſcordes reperias tàm Medicos quàm ægros, nos pro variâ intentione, variandum etiam, imprimis, ſudor ſi deſideratur, ſub egreſſum intendendum, ad exulcerationem ſanandam ſub finem curæ nonnunquam remittendum, in genere æqualem ferè obſervandum eſſe judicamus. *Labrum* ſit debitæ amplitudinis, non nimis anguſtum, mundum, ab omnibus ſordibus quotidie imò poſt quamvis lotionem expurgandum, nè ipſæ poros corporis obſtruant, effectum impediant, aut denuò inquinent, cuivis ægro per curæ durationem proprium, cujus gratia EBERHARDUS Wirtembergiæ Dux glor. mem. Conſtitutione in acidulis Göppingenſibus obſervandâ ordinavit, ut omnes ægri, quos affectum tenere vel contagioſum vel aſpectu tetrum ſuſpicio eſt, abſque inſpectione Medicorum Juratorum prævià ad lotionem non admittantur, admiſſi verò in labris, poſtmodùm ampliùs in uſum non ducendis, lavent; laminâ ligneâ vel tapetibus vel linteaminibus, nè vapor exhalans copioſus capiti noceat, tectum, ut & vapores ex aliorum aſſidentium labris avertantur aptè munitum. Balneum ſ. labrum penſile voluptatis cauſa à veteribus præſertim Medicis ægro abblandientibus excogitatum non quidem rejicimus, attamen nobis non conſuetum, aut neceſſarium haud ſuademus aut requirimus.

VIII.

Æger aquis se jam *immersurus* ab excrementis solidis, liquidis & vaporosis, quantum possibile se liberet, ad actiones alacris, nec à causa externa lassus sit, stomacho à concoctione vacante, & crudis humoribus vacuo gaudeat; pessimè igitur agunt, qui ante insessum carne assâ frigidâ aut aliis cibis juncto uno aut pluribus vini haustibus ventriculum onerant, tormina, vomitum & similia sibi consciscentes mala, os suum ventris reddentes carnificem; si debilioris sit constitutionis, Tabul. Trag. aut Condit. ante ingressum assumat ex *spec. arom. ros. diarrhod. Abb. rosat. novell. succin. ppt. tunic. ventric. gallin. cort. arant. citr. nuc. Indic. sem. fœnic. anis. lapill. cancror. conf. alkerm. & simil.*, valdè delicatus aut medicamenta fastidiens jusculum aliquod ex carne præsertim gallinarum aut capon. paratum vel solum, vel recentibus herbis alteratum sorbeat, vel micam panis vino generosiori humectatam comedat. *In labrum* autem non subitò & repentè se præcipitet, sed sensim ac pedetentim, sine tumultu & lentè, inquit *Ægineta d. re medic. l. 1. cap. 52. pag. 17.*, immersis primùm pedibus, mox cruribus, hinc ventre, tandem toto, si opus sit, corpore, subitæ mutationis noxam aversurus in id se conferat; immersionis enim profunditatem viscerum dispositio, partis affectæ ratio, & tolerantia determinabunt; pars affecta si infra diaphragma sit, usque ad umbilicum, si supra, usque ad cervicem, nonnunquam, ut in paralysi, hemiplexiâ, tremore, scabie, arthritide & similibus morbis ad os & fauces usque sedeat; viscera inferioris ventris si nimis caleant, ultra umbilicum aqua non ascendat, externè eorum regio *unguent. santalin.* aut *refriger. ol. violar. empl. Saturn. & simil.* vel *epithemate ex foliis quercus virentibus* muniatur; qui tolerare profundam nequit, possibilem instituat immersionem; sin hoc in casu tamen superiores partes aquæ urgeant præsentiam aut contactum, spongiæ vel linteamina aquâ acidâ calefactâ imbutæ, vel etiam stillicidia applicanda sunt, sic non solùm lavit partes inferiores, sed & aquâ Leucensi calente cervicem continuò perfundere feliciter jussit æger spasmi certâ specie detentus apud *Plater. observ. l. 1. p. 135.* primo die ultra femora tantùm aut ad umbilicum, pòst ad ventriculi regionem, raró pectus & ulterius ascendendo

pergat

pergat. *Dum lavat* in solio æger, caput probè tegat, in conclavi solus non sit, præsertim paralyticus aut pareticus, nam bis talem animo linquentem, nî subitò præter spem aliquis supervenisset, suffocatum fermè observavimus, non valdè se moveat, sed quietus in solio sit, nè corpus fervore accendat, sanguinisq; motum nimis citet, quod enim *Donatus ab Alto Mari d. medend. human. corpor. mal. c. 14.* in balneis naturalibus membra agitanda dicit, de resolutis, quibus tamen non semper possibile, intelligendum, non multa loquatur, non altè clamet aut cantillet, nè sitim intendat, ut ex *Hippocr. 2. epidem. comment. 3. aphor. 33. Tancredus de fame & siti. l. 3. quæst. 13.* deducit, lassitudinem augeat, & cephalalgiam inducat, nè tamen somno, qui non admittendus, (nam humores & spiritus ad centrum trahit à circumferentia, aut figit, balneum verò contrarium instituit motum, nec enim somnus sudorem, lavantibus aliàs familiarem, promovet, ut *Kyperus Inst. Med. l. 4. c. 14.* & *Blasius Medic. General. p. 291.* contra vulgarem docent opinionem) per quietem obruatur, tempus terat discursus, lectiones librorum aut Musicam audiendo & similibus, à cibo & potu abstineat, nè concoctio lotioni aut hæc illi distrahendo obsit, infirmior tamen supra dict. Tabul. condit. aut Trag., siti urgente pressus *Tab. ex succ. citr. berber. troch. crem. tartar. passul. conf. rosar. tunic. vitriol. & simil.* assumere, vel crystallum, *Feyneo, pract. lib. 1. c. 16.*, aurum vel saphirum, *Gabelkov. libr. medicam. p. 227.*, silices, *Borello obs. Medico-Phys. rarior. cent. 2. obs. 68.*, globulum plumbeum, *Minderero Medic. milit. c. 2. suadente*, aut aliud quid durum, quò glandulæ maxillares palati & sublinguales ac vasa salivalia pressa humiditatem effundunt, in ore agitare poterit; nè aquâ, cui immersum est corpus, faciem abluat, ut multi facere amant, maculis, rubedine, aut aliâ immunditie aliàs eam inquinaturus.

IX.

Balneo egressus indusio calefacto induatur, totum corpus benè sive linteaminibus sive etiam pelliceo tegat ac involvat, nè externum frigus majores inducat noxas, quàm balneum utilitates, ad monitum *Eobani Hessi in præcept. bon. valetud.* Lotus ubi exieris thermas, fuge frigora, quod negligenti dolores dentium, febres, & mille alia incommoda minatur *Hassardus*

sardus in schol. ad istum vers., lecto incumbat, non frigido, ut lassata quiescant membra, perque poros & ductus glandularum subcutanearum patefactos ulteriùs materia disposita exhalet, præsertim, cùm vel Natura ad sudorem inclinat, vel morbus eum exigit, ad sudorem se componat, non tamen primis statim diebus largum, sed successivè intendendum, qui calidis probè abstergendus est linteis, sin secus, sudorem non cogat, virium debilitas aut spirituum dissipatio si somnum requirat, indulgere poterit modico, infirmior aut fervidior supra dict. Trag. Tab. Conserv. &c. aliquid assumat: à lecto pòst surgat toto corpore linteaminibus fumo medicato calefactis probè siccatus, (quæ linteamina, ut & illa, quibus insidet, & se tegit, sæpiùs lavanda & tergenda) vestibus induatur solitis, pedibus præsertim à frigore munitis, vidimus enim, qui nudis pedibus post balneum deambulabant, quosdam colica, quosdam diarrhœa, quosdam catarrhis molestissimis vexatos.

X.

Utramq; nonnunquam *Lympham* ferventem & frigidam pro circumstantiarum diversitate separare, nonnunquam vero imò sæpè conjungere, cùm tàm internus quàm externus universalis indicatur usus, lex Medica & ægri dispositio jubet, tunc autem curam nymphaticam aggrediatur æger certo ordine, nè forsitan contra methodum ac intempestivè sacras has Nymphas adorans easque auxilio nudas Actæonis more offendens corporis habitu in pejus adhuc mutato infelicibus ægritudinis cornibus gravetur & membra propriæ incuriæ suæ quasi dilaceranda propinet, ut jocari seriò amat *Hörnigk. in Resp. ad Dieteric. d. acid. Swalb.*,] nè igitur, ut multis solenne est, simul potet & lavet, nec paucis horis ante subsequentem lotionem bibat, nec manè bibat, vesperi lavet, nec alternis diebus potum balneumque adhibeat, natura enim ab utroq; modò huc modò illuc tracta suppetias ferre non potest, sed universalem internum solum præmittat, insequente hunc ad finem deductum externo, vel, quod plerunque, præsertim si moram tantam negotia non ferunt, fieri solet, cum æger potus quantitatem imminuere incipit, externum gradatim itidem ascendendo aggrediatur, hinc & *Gr. Horstius in Ep. ad Diet. d. ac. Swalb.* etiam si vel in ipso balneo vel statim post illud acidulas dictas

pro-

propinarit, tamen per binas ſeptimanas potum earum lotioni in iis præmittendum ſuadet, vel aliquot diebus ſaltem potum lotioni præmittat, ut ex aliquot doctorum Medicorum conſilio præcipit *Ellenberger d. acidul. VVildung. c. 3.* Qui verò ſanguine aliquantum fervidiore æſtuant, humores acriores alunt, ſerum immite ac facilè ebulliens vehunt, potûs curâ, ut vocant, vel jam abſolutâ, vel alias ob cauſas prohibitâ, hora una aut hac cum dimidiâ ante balnei ingreſſum libram rarò plus, magis minus, brevi ſubſequente deambulatione, veſperi verò, cùm balneo egreſſi parùm quieverunt, libram ſemis circiter hauriant, quod & noſtro ſuaſu ſæpiſſimè profuiſſe vidimus, imò non rarò poſt emenſum lotionis ſtadium adhuc per 4. 6. vel 8. dies acidulas priùs dictâ doſi ſalutariter propinavimus.

XI.

Locum, in quo lotio inſtituenda, propè ſcaturiginem, ob commoditatem & rationes *in diſſert. noſtr. th. 12.* adductas, laudamus, non tamen omnes acidulas aliò transvectas balneo ineptas judicamus. Labrum locetur in loco patulo, ſereno, aeri pervio, ab ejus tamen injuriis munito, vel communi, ubi plures ſimul congregantur, quod ob plures cauſas multi, vel in ſingulari conclavi aut hypocauſto, quod ob alias alij eligunt, modò locus talis non depreſſus nimis, anguſtus, ſed altus & latus ſit, capitis & pectoris ſic læſionem avertens.

XII.

Tempus uſui noſtro commodum *Vniverſale* etiam, pace quorundam Magnorum Medicorum, admittimus Annum Biſſextilem ob rationes *à Fallopio d. thermis cap. 11. & 12.* adductas, ſed quicunq; annus ſit, non eſt conveniens, ſi aquarum conditionem ſpectemus, autumni finis & veris initium, quia quà mineralium vires ac alienarum aquarum tùm heterogeneorum commixtione debiliores ac impuriores tùm ſunt, ſi aeris diſpoſitionem, dictis temporibus hyemem addo, tum enim aer frigidus externus ſubitas excitat mutationes, ſi ſubjecti aptitudinem, priora itidem excluduntur; aptum autem & laudabile erit, ver poſt principium, dum enim Favonius genitali veris aura ſpirat, cunctaque in aprici gramine campi redolenti florum amœnitate vernant, & aves parituræ in nemoribus, ac luſcinia propè amnes jucundo concentu obſtrepit, quo tem-

pore corpora sua sponte ab humorum putrilagine per scabiem sese exonerare solent, eo etiam nullum ad thermarum usum & delicias salubrius novi, inquit *Langius Epistol. Medic. l. 2. epist. 52.*, æstas, nam rarò aut nunquam apud nos tantus est æstus, ut à lotionibus nostris abigat; & autumni principium, tum enim aquæ viribus prægnantes, aër conditione debitâ salutaris, & corpus patulum ac operationi aquarum aptum est. Hinc nostris in regionibus commodissimum ac ordinarium esse judicamus à mense Aprili vel Martij fine ad principium Octobris usque. Sin *extraordinariam* curam quis affectus urgeat; reliqua etiam anni tempora admittenda, sed noxæ, quas aquæ minantur, vario, quantum possibile, modo, quas aër, conclavi calido, quas subjectum, medicamentis debitis avertendæ sunt. Sic Scotus quidam chordâ miserè distractus & lacerus quasi, frigidissimo carcere diu detentus, ut membrorum ferè omnium quasi sensu & motu privatus esset, mediâ hyeme thermis Marchicis usus & perfectè restitutus est *testante J. Matthæo d. therm. March. Bad. part. 2.*, imò aquas minerales per hyberna frigora majores possidere vires *G. Morellus d. aquis medicatis Agr. Patav.* statuit. Semel usurpata acidularum balnea an quotannis repetenda, quærenti reponimus, quod *Excell. Dn. D. Mezgerus, Fautor ac Collega noster Honoratissimus, de scarificatione semel admissa reiteranda, Thes. Chiriatric. Syllog. 3. th. 15., & nos dissert. nostr. d. thes. 11.* de potu diximus, nec enim semper isti, quale hirudinum *van den Bossche Hist. Med. de animal. l. 4. c. 29.* relinqui dicit, satisfaciendum desiderio; affectus tamen externos esse notamus, qui primo anno non tolluntur penitùs, sed altero vel tertio repetito balneorum usu, quod & de suis aquis Sehlbacensibus monet *J. R. Saltzmann. c. 3.*

XIII.

Particulare pro lotione diei *tempus* convenit, cùm aër temperatus, purgatus, subjecti natura disposita, & ab aliis actionibus libera, aquæ efficaces sunt, horis matutinis, tùm præsertim Sol favet, aquis mineralia per noctem meliùs mixta, corpus promptius & virtutes naturales magis unitæ sunt, ut *Cel. Rolfincius method. med. Special. Comment. l. 6. s. 4. cap. 2.* de thermalibus aquis loquitur, hinc pro ægri consuetudine surgendi

gendi, ventriculi concoquentis dexteritate vel segnitie, cibi hesterni concoctu facilitate vel difficultate, instituenda lotio manè horâ quintâ, sextâ, septimâ, octavâ, vesperi, prout prandium maturius vel serius, levius, vel gravius, horâ tertiâ, quartâ, quintâ, cœnandi tempus aliquantum protrahendo, nam cibo vel potu repletum corpus lavandum non est, *docente Rulando probl. Medico-Phys. l. 1. probl. 109.*, hinc horis sex à pastu tempus balneo idoneum esse, si bis in die lavari oporteat, dicit *Paræus oper. chirurg. l. 25. pag. 42.*, multos tamen ægros, si vespertinam omittant lotionem, præsertim fervente Sirio, meliùs agere arbitramur.

XIV.

Durationem lotionis non cum quibusdam sudoris circa frontem eruptione, non extremitatum digitorum in manibus ac pedibus contractione, nec certo horarum spatio limitamus, nam erit æger, qui vix dimidiâ horâ in aquis nostris commorans sudabit vel rugas contrahet, alius econtra, qui animi priùs patietur deliquium, quàm frontem sudore humectabit, vel rugis cutem extremorum constringet, &, ut certum horarum præfiniatur spatium, temperamentum, ætas, sexus, vires, corporis textura, regio, consuetudo, anni tempus, morbi conditio, acidularum qualitas probè pensitanda sunt, citiùs operari aquas minerales natura calidas quàm calefaciendas, hincque his diutiùs immorandum esse *Reusnerus de aquis medic. miner. VVembdingensib. p. 75.* statuit, & *Dietericus* ob summam aquarum penetrationem paucos ultra horam in acidulis Swalbacensibus immorari posse refert, quare cùm & ægri quà dicta & aquæ varient, varia etiam ab Authoribus moræ tempora præscribuntur. Prudentiâ igitur hîc opus Medicâ, tàm enim quoad hoc, quàm etiam alia cuivis individuo applicanda Medici adhuc consulendi, nam DEUS aquis mineralibus constitutionem de consulendis Medicis non tollit, ut loquitur *Hauptmann. de Fontib. Hornhus.*, imò præsertim hîc judicium requiritur Practicum, cujus in præscriptione remedij unum granum, ut τεχνικῶς loqui liceat, pluris æstimandum est, quàm aliquot unciæ ingenij juxta ac memoriæ, ut ingeniosè *Clar. Grube præfat. de mod. simpl. med. fac. cognosc.* differit. Ut tamen

in commune certum exprimamus spatium, brevissima mora est per horam dimidiam, mediocris per horam unam & unam cum dimidia, longissima per horas tres aut quatuor tempore matutino, vespertino autem duas. Summa autem ista mora non primo statim instituenda die, sed dimidiâ horâ incipiendum, & indies horæ quadrante uno vel duobus ascendendo sensim ad longissimam perveniendum, quâ per debitum tempus, de quo mox, observatâ, iterum abbreviandæ horæ usque ad dimidiam, nè insueta subita noceat mutatio, ac ut ægri ad acidulas habitudo innotescat, quem modum etiam antiquos observasse ex *Oribasio l. 10. coll. 5.* patet. *An bis in die lavandum*, morbi & virium conditio cum corporis calore ac ventriculi statu determinabit, hic enim neque facultatis, ut loquuntur, vitio, neque errore externo læsus, vires sufficientes, morbus pertinax, & corpus non nimis fervidum id concedent & suadebunt, semper tamen breviorem vesperi quàm manè moram; status verò contrarius, quod supra innuimus, lotionem dissuadet & denegat pomeridianam.

XV.

Quot autem dies & horas talis in balneo mora quotidiana *continuanda* sit, varias novimus sententias, at idem hîc, quod modò de determinatione moræ diurnæ dictum, observari petimus, statuentes, melius esse, dierum numerum extendere, & moram in balneo contrahere. Hinc vix admittendi ii, qui in genere cuivis dies certos, horas certas e. g. 70. 80. 90. 100. aut plures assignant, quos vehementer errare dicit *Rascalon in Epist. ad Sereniss. Bavar. Duc.* Ut tamen & hîc commune quoddam præscribamus, durabit lotio quà summam durationem 18. 20. 24., mediocrem, 12. 14., brevissimam 5. 6. dies. Ex quibus colliges, quî nobis displiceat iste modus, quo in thermis Piperinis divites & pauperes primo statim die summâ incipiendo morâ lavant, & dies totos sæpè cum noctis maximâ parte lavando consumunt, *referente Kolvveck. de iisd. c. 9.* sed ipse non omnibus benè cessisse, imò quosdam maniacos inde redditos, quosdam in iis suffocatos fatetur, hinc & *Zacch. Belli ib. cap. 19.* nostro similem quà hæc præscribit modum; & quàm ridendi illi, quibus uno, imprimis S. Johannis Evang.

die

die, per 24. horas continuas lavare sicque curam absolvere solenne est. Affectus autem p. n. præsentia vel absentia quibus continuandum aut absolvendum usum nostrum suadere solet, cauti sint oportet, nam si morbum indies decrescere cum augmento virium observet æger durante adhuc præscripto tempore, pergat, sin nullum aut modicum saltem sentiat effectum, diebus præscriptis penitùs absolutis, finire poterit, non tamen de omni salutari juvamine desperans, plurimos enim iis molestiis oneratos valedixisse acidulis, queis eas salutaverant, novimus, domi tamen post mensem aut longius tempus à morbo vel penitus vel maximam partem liberatos, præsertim, quibus paresis aut spasmodici affectus exteriora ligabant membra, hinc *Höferus Hercul. Medic. lib. 8. c. 3. d. aquis medic.* dicit: Etsi curâ jam absolutâ æger omninò restitutus non sit, jubemus tamen ipsum benè sperare, ut cum tempore effectus bonus consequatur, Naturâ substituente id, quod Arti non licuit, abstinendum aliquando, *suadente Hippocrate apud Turrianum Jatrob. f. 289.* & *Cl. Geiger in regulis d. usu therm. Hailbron. Bavar.* fructibus terræ non tàm inter quàm post pluvias suam auctionem monstrantibus comparat apud *Cl. Thiermair. Consult. Med. l. 1. schol. ad cap. 14.*, imò juvamenta firma magis esse ac certa, quæ non subitò sed ad tempus post usum balnei sentiuntur, longa veterum observatione compertum est, ut testatur *Bauhinus d. font. admirab. Boll. l. 2. sect. 1. c. 16.* Pruritum, excoriationem, exulcerationem seu scabiem cutis plerique durationis finem indicare, imò hanc expetendam & expectandam quidam statuunt. Oritur autem ea à sanguine aut sero acri ad cutem per glandulas subcutaneas propulso, vel ob corporis balneo immersi impuritatem, quò multum facit fructuum crudorum comestio, aut fervorem à vinorum nimis calidorum usu, vel ob mineralia aquarum intensiora, acriora, vel ob glandularum ac cutis densitatem, vel balneum calidius justo aut diutius protractum, hinc justum terminum non figit, nam ob singularum vel quarundam harum causarum vel defectum vel variam habitudinem quidam nunquam istam patiuntur efflorescentiam, quidam primis statim diebus, quidam aliquoties, nec necessaria semper est excoriatio, ut inter feri-

nas thermarum consuetudines ferinum exulcerationis desiderium recenseat *Guarinonius abomin. desol gener. hum. l. 5. c. 27.*, hinc *Cl Geyger Microcosm. hypochondr. c. 26.* inquit: Excoriatio neque sufficientis lotionis neque bonæ operationis certum ac perpetuum signum est. Hæc igitur pustulæ efflorescere si ab initio aut medio tempore cæperint, continuandum balneum, sed tepidius, & nonnunquam sudandum ad eas abstergendas, balneo enim tùm intermisso naturæ moventi frenum injiceretur, hinc *Fabric. H. d. therm. Leuc.* durante excoriatione à purgantibus medicamentis abstinere jubet *p. 649.*, omnem continuus pruritus ægro surriperet quietem, & balneum salutariter agere incipiens impediretur, hinc tali in casu hyeme insequente conflictum cum scabie minatur *Eisenmenger d. aqua medicat. Marpac. c. 11.* & ipse *Bauhinus* cùm acidularum Griesbacensium balneo utens exulceraretur lotionem ob Principis sui abitum interrumpens in gravem incidit morbum, *l. c. l. 2. c. 4.* Sin ad finem ferè aut jam perducto lotionis termino modò efflorescunt, quosdam adhuc licebit, sed multos dies continuare lotionem nocebit, fervidioribus præsertim temperamentis, quod Magno cuidam Viro isto die, quo lotioni diu jam protractæ valedicere proposuerat, ob exulcerationem levem denuò lotionem nescio ex cujus persuasione incipienti ac continuanti vomitus horrendos, colicam & totius corporis fervorem concitasse vidimus; reliquiæ verò tùm aquâ in qua lapis ahenarius coctus, aut alio medio abigi poterunt: nec parva ista ulcera primis aut mediis diebus evanescentia statim filum lotionis abrumpendum indicant, præsertim, si debitum nondum à Medico prudenti præscriptum tempus effluxit, & levamen adhuc nullum æger sentit. Nec etiam pruritus iste altero anno spontè proveniens usùm nostrum repetendum jubet, nisi alia adsint indicantia, aut absint prohibentia, qualiter consulit *Gravius in Epist. ad Sereniss. Bavar. Duc.* Optimè autem in quovis ægro lotionis durationem definit εὐφορία, quæ si aliquando à variis turbetur symptomatibus, non tamen tollitur penitùs, quia pleraque hæc præcaveri vel curari possunt lotionis continuatione sed modo nonnunquam emendato, vel aliis mediis.

XVI.

Symptomata quædam oborta tollendi modum jam proposuimus *dissert. nostr. th. 16.* quædam adhuc lavantes afficere solita nunc addituri. *Febris*, si corpus ab heterogeneis liberetur, aqua non nimis calida, mora debitum non excedens, aër non frigidus sit, omnisque motuum tàm animi quàm corporis vehementia vitetur, præcavetur: ob peccatum autem in uno vel altero horum commissum si bulliat ista, aliquando penitus, aliquando ad tempus à lotione abstinendum, proque varia causæ indicatione varia præbenda medicamenta, potissimum verò sanguinis ac seri fervorem quocunque modo frenare valentia. De corpus mundantibus supra diximus. *Somnus præternaturalis* vel aquarum ipsarum, vel caloris, vel subjecti culpâ obrepit, aut potius obruit; istæ emendentur, aut si fieri non potest, lotio abrumpatur, ille modo dicto infringatur, hoc à vaporibus ac humoribus soporiferis liberetur medicamentis *ex ruth. acet. castor. nigell. succin sal. volat. oleos. spir. volatil. urinos. balsam. apopl. &c.* Societatibus se somnolentus æger misceat, jocis licitis, Musicâ aut discursibus desides excitet spiritus. *Sanguinis fluxum* è naribus *Haly Abbas lib. 5. theoric.* & *Rhases p. 3. Almansor. cap. d. virtutib. aquar.* inter symptomata lavantibus communia recensent, qui modis dictis præcavetur, & V. S., fervorem extinguentibus, adstringentibus medicamentis & calorem balnei remittendo aut ad tempus suspendendo sistitur. *Lipothymia* imminere visa nè dejiciat lavantem, præter cautelas jam notatas, non vacuo stomacho aquæ se credat, sed modo supra dicto eum muniat, balneo non profundè nimis se immergat, brachia extra solium exerat nonnunquam odoratis suavibus reficiatur, linteisque vultus madidi sudorem abstergat: sin prosternat, è balneo ducatur, liberiori aëre, suavibus, spirituosis, jusculis, medicamentis internis & externis reficiatur. *Sudor multus*, si contingat vel durante curâ, vel domi ea jam absoluta, dispiciendum, an cum εὐφορίᾳ fiat, tùm non impediendus, sin minus, balnei æstus minuatur, varia stiptica hancque excretionem sufflaminantia in usum ducenda. Insuper hîc sudorem non abstergendum, sed ut remanens infrigidetur, sicque poros oppilet, suadet

VVid-

VVidmann de thermis Ferin. Wirt. p. 284. *Erysipelas* si invadat, sudore natura juvanda, fervor temperandus, & externa humida actu frigida vitanda sunt. In Offenowensi salso fonte cùm lavans æger eo obruitur, acidulas Dainacenses bibitas prodesse docet *G. Marius de Font. Offenovvens. cap. 6.*

XVII.

Diæta ab ægro lavante, qui optatum sperat obtinere effectum, observetur debita, nec enim usus acidularum noster felici pede progredi poterit, si adversantem & contranitentem eam experiatur. Qualis autem requiratur, *dissert. nostr. th. 14. & 15*, ac supra quibusdam in locis jam dictavimus, pauca hæc addentes: *Aër* vitetur potissimùm frigidus, qui si excedat, conclavia lentè calefacienda, non tamen nimis, nam *Ramlovius* conclavia nimis fervida rectè damnat *d. acidul. VVildung. l. 1. c. 12.* Errant ii, qui ad *libitum hîc vivere*, cùm omnia, si quæ occurrant, errata lotio emendet, prætendunt, longe à thermis arcendi, ut inquit *Schopfius d. præsid. Medic. l. 3. sect. 9.* Obsequendum monito *Joach. Camerarii, in VVittich. Consil. med. consil. 35.* Simplex cibus est sobrietatis & sanitatis: reliqui deliciarum & luxuriæ. Prandium & cœna semper æqualibus horis, nec hodie maturius & cras serius instituantur. Vina absynthiaca, heleniata, juniperina aliaque hujus generis pro primo haustu in prandio seu cœna suadet *Remmelinus in therm. VVeltzheimensib. part. 3. cap. 2.* Malè suæ consulunt sanitati, qui ad ebrietatem non semel per lotionis stadium vinum ingurgitant, imò vino ad excessum imbuti aquis adhuc immergunt corpus, quod cùm faceret quidam, instar mortui è solio extractus est; nec meliùs agunt, qui spirituosas, cephalicas, antapoplecticas & ejusmodi aquas pro præcavendis catarrhis frequenter assumere consueverunt. *Motus* ante ingressum balnei, ante & post cibum sit lenis, cujus ob varias causas denegati vices frictio linteaminibus calidis facta agat, si dolores aut ulcera extremorum hanc concesserint. Excedunt, qui acidulis vicini post lotionem dimidiæ vel integræ horæ spatium domum usque pedibus dimetiuntur. Inter *animi pathemata*, omnia vehementia, præsertim verò ira, mœror, curæ anxiæ ac nimiæ, terror, exulent; literati studia seria

ria, meditationes vigiles & ingeniosas lectiones abigant. *Scarificationes* consuetæ non solùm sed & necessariæ non omittendæ curæ tempore; non tamen laudamus eos, qui in balneo se non evacuasse existimant, nisi corpus oneretur incisis cucurbitulis, quasi senticeto erinacei horreret, cùm sæpè potiùs iis esset emendus sanguis, ut loqui amat *Pantaleon. d. thermis Tigurin. c. 20.* *Venereæ voluptati* qui indulgere hîc cupiunt; sciant castissimis Deabus olim Ethnicos balnea consecrasse, nec majorem spirituum dissolutionem hîc locum habere: huic autem voluptati amplam aperit fenestram consuetudo, quâ locis non separatis sed communibus utriusque sexus homines lavant, contra quam egregiè disserit *Camerarius oper. succis. c. 33.* & leges prohibentes adducit *Salmuth in Notis ad Panciroll. Rer. memorab. lib. 1. p. 169.*

XVIII.

Particularia nunc quædam de *Particulari Externo Acidularum Usu,* lotione particulari, stillicidio, fomento, injectionibus, flore, luto, & lapide brevibus proponemus, pleraque jam adducta & hîc observari jubentes. Præscribunt nonnunquam *particularem lotionem*, vel universalem prohibentia, vel solius certæ partis affectus, cæteris salvis, vel ejus pertinacia, tùm universali particularis præmittitur, sic manum à multis amputandam judicatam primùm solam felici effectu quidam lavit acid. Swalb. *teste Victore in Resp. ad Diet.*, sic caput ob mala dicta lavamus, vultus maculas, impetigines & tubercula abstergimus, sic oculorum & aurium mala eluendo tollimus, si paralysis fuerit particularis, saltem in ipso latere adhibemus balnea nostra, ceu naturalia suadet *Pulverin. Med. Pract. l. d. cur. hum. corp. morb. c. 15.*, sic extremorum dolores, tumores, ulcera iis solùm immersis tollimus, sic malluvia & pediluvia instituimus, quæ ex acidulis Egranis suavem conciliare somnum dicit *Macasius l. c.* curet autem lavans, ut pelvis, alveolus, vel vas istud, cui pars immergenda, commodum, aptum, & ne reliquis partibus lotio noceat, fabricatum sit.

XIX.

Stillicidium, embrocha, irroratio, instillatio, aliàs & duccia dictum, quod cataclysmum Cœlii aut embrocham subtilita-

tivam Avicennæ esse credit *Conringius d. Paralysi §. 94.*, ob varias supra indigitatas ab Authoribus laudatur facultates, præsertim illud ex aqua minerali vitriolico-ferrata refrigerare dicit *Heurnius Meth. ad Prax. l. 2. c. 2.*, modò capiti, nec enim *Aëtium l. 1. serm. 3. c. 167.*, dum caput thermis haud subjiciendum dicit, de omnibus mineralibus aquis intelligunt Authores, modò artubus, cordi, quod *Bulgetius l. c.* laudat, hepati, ventriculo, quod *Veslingius l. c.* probat, hypochondriis, quod in affectu hypochondriaco commendat *Martini d. aff. hypoch. p. 331.* & utero adhibetur, his visceribus balneum utilius multi statuunt, nonnunquam tamen, ubi balnea prohibentur, stillicidium laudant alii. Capiti si adhibent, ejusque vel parti posteriori, cervici, vel anteriori, ut *Appellatus in consil. Trinavell. l. 1. cons. 73.* distinguit., capillis prius rasione id nudant, in hoc vel aliam partem aquam ex altiori vel humiliori loco pro majori penetratione stillare faciunt, frontem & tempora *ung ex ol. mastich. myrt. &c.* inungit *Deucerus. d. therm. fer. VVirt.*, nonnunquam in balneo, quod tamen improbat *Sommerus d. therm Carol. c. d. stillicid.*, nonnunquam extra balneum; calor primùm sit remissus, de die in diem intendendus ad tolerantiam. Post embrocham partem irroratam pannis, linteaminibus calidis aut spongiis siccant, siccatamque probè tegunt, nec crustam, quam aqua stillans inducere solet, statim removent. Itali, *teste Amat. Lusit. cent. 3. cur. 65.*, duccias posthabent sæpè, aut subinde differunt; *Clar. Schneiderus, d. catarrch. l. 4. c. 5.* inquit: Ducciæ nec obsunt aliquando, nec prosunt, plerunque autem nocent; Apud nos non multum in usu.

XX.

Fomentum præstant Acidæ cum fructu aliquando solùm aliquando ante, nonnunquam post lotionem, vel, cùm vapor saltem ab iis calefactis exhalans partem attingit, cujus modum eleganter qua thermas Carolinas delineat *Pansa de iisd. c. 12.*, & hîc adhibendum, vel cùm aqua acida in lapides & ferrum excandescens funditur, de quo *Müller d. Medicis Balneis Artificial. c. 2. sect. 1. not. ad § 6.* Sic Spadanis isto modo applicitis multas, quæ æternâ sterilitate damnatas se putabant, matres

factas

factas fuisse dicit *Heer Spadacren. c. 9.*, & acidę Niderowenses oedema hoc modo manuum ingens in duobus sustulerunt; vel cum ipsa calida applicatur spongiâ, bombace, linteo, lana, panno, vesica suilla, bubula, parti collo, extremis, scroto & aliis; Sic solò fotu tepido Heidelbergensem Negotiatorem paralyticis suis brachiis Swallbac. bullientem fontem felici effectu adhibuisse *Dieteric. d. eod.* dicit, quod experientia in nostris quotidiè ferè confirmat. *Quidam* etiam indusia & lodices s. thoralia in aquam acidam *intingunt* aliquoties, & non expressa spontè exiccari sinunt, ut quandam sic mineralium vim imbibant.

XXI.

Iniectionibus, quas interna medicamenta *Bauhin9 d. compos. med. c. 10.* & *Esthius d. comp. med. p. 10.*, nos verò cum *Magno Sennerto, Instit. Med. l. 5. part. 3. sect. 3. c. 23.* & *Cl. Kypero, Instit. Med. l. 4. c. 7.* externa nunc vocamus, materiam suppeditant acidulæ, cùm vel vapor illarum, ceu sulphureas Neapolis thermas applicitas surdastros curare scribit *Osvv. Grembs. Arb. integr. & ruinos. homin. l. 2 cap. 1. §. 2. num. 24.*, vel ipsa aqua auribus, ubi cautione opus, nè curam illapsæ in aures aquæ medicatæ calorem & dolorem excitantis *à Foresto l. 12. Schol. ad obs. 3.* traditam repetere necesse sit, naribus, errhini instar, & ori, modò pro collutione leniter infunduntur, modò linteaminibus tenuibus applicantur, modò per siphonem injiciuntur, aliquando frigidæ, potissimum calidæ; Enematibus sæpè contra varios effectus vel solæ vel aliis junctæ liquorem præbent; illo modo idem forsan, quod *Enema Mynsicht. Armament. Medic. Chym. secretum ex aqua calida & sale sect. 32. annotat.* descriptum in aliorum provocatione præstabit, ob quem finem *P. Zachias. d. affect. hypochondr. l. 1. c. 26.* Aquam Tettucii non iterum excretam clysteribus ex ipsâ confectis expelli jubet, quod acidulis etiam efficere familiare quibusdam vidimus: hoc modo acidulis Swalbacensibus D. Vietorem frequenter junxisse olea testatur *Cl. I. D. Horstistius l. c. p. 8.* Metrenchytis itidem in conjugatis, licet rarius, magis locum habentibus, ut *Exc. VVedelius in Theor. Medic. part. 5. sect. 11. tit. 1.* innuit, non quidem frequenter in usum tractis, mate-

riam exhibent, qualiter uterum muliebrem albo fluore mucoque obsitum valdè curant, & ejusdem cancro scirrhoque unicè prosunt Spadanæ, *teste Heer l.c.* An & quomodo Infusoriæ serviant Chirurgiæ, curiosè nec forsan abs re hîc sciscitāti respōdemus, ante particularem hanc præscriptionem nos desiderare probatam de facili impedimentorum remotione, requisitorum cognitione, & illarum sanguini immediatè junctarum in eum actione experientiam, perpendendum relinquentes, injectum spir. vitrioli canem interemisse, sulphuris verò non, ex *observ. Doctiss. Fracassati, ut au iournal. 12.me les Sçavants* referunt.

XXII.

Flos s. spuma acidularum coctarum ad modum contra morbos & partibus, ceu fomentum humidum ex iis modò ferè dictum, applicatur, præsertim verò ulcera tali tàm feliciter quàm frequenter lavantur. *Lutum*, quod fæx, limus, mucus, cœnum etiam audit; acidularum vel scaturiginum ostiis, vel locis, quæ traductæ alluunt, vel labrorum fundo adhæret, ochram referre dicit in Spadanis *Helmont d. lithias. c. 4. num. 3.*, cui in thermis tophos, quos in Aponitanis *Celeb. VVepferus, Fautor & Amicus noster colendus, d. apopl. p. 207.* & *Ingen. VVelsch. d. Ægagrop. dissert. 2. p. 19.* se vidisse tradunt, comparat *Excell. Maior, Chiloniensis Professor, in S. R. I. Acad. N. C. Collega noster suspiciendus, hist. anatom. calculor. in Sperling. corp. repert.*, aquarum sulphurearum convulsioni herniæ sectioni supervenienti utile est ex consilio *Geigeri Kelegraph. c. 20.*, acidularum Wildungensium, *Ramlovio teste, de iisd. l. 1. c. 12.*, diuturna ulcera, dolores & tophos pedum tollit, tendinibusque debilibus robur reddit, in genere variis supra tactis pollet viribus; hinc & cremor talis ex thermis basin Pilularum Elichmanni celebrium constituit, *scribente VVormio ad Celeberr. Batholin. centur. 1. Epist. 1.* & Empl. ex luto acidularum describit *laud. Horstius l. c. p. 41.* Potissimum instar cataplasmatis applicatur parti primariò affectæ, *iubente Nicolai, d. Paralysi. §. 26.*, magnâque gaudet efficaciâ, nam diutiùs, quàm fomentum, vires servat, temperieque excedente non lædit; tàm internarum, quàm externarum partium affectibus opponitur, hinc capiti,

præcor-

præcordiis, quibus utrisque tamen lutum apponendum prohibet *Zacutus Lusit. d. Medic. Princ. Histor. l. 6. paraphr. hist. 15.*, ventriculi, intestinorum, hepatis, lienis, renum, uteri &c. regionibus, & abdomini apponunt. Usurpatur talis illutatio nonnunquam ad acidarum scaturiginem, nonnunquam domi, nam aliò se tranportari patitur, nonnunquam jungitur, vel quod melius, sequitur universalem acidularum usum, haustæ si per sudorem operentur curâ absolutâ succedere demum debere lutum suadet *Hörnigk. l. c. quæst. 62.*, Utuntur cœno fontium balneorum naturalium utiliter, sed ita, si illitum sole inarescat, inquit *Plinius libr. 31. c. 6.* Pars nimirum affecta aquâ acidâ probè fovetur, post luto obducitur, relinquendo tamdiu, donec ad Solis vel ignis calorem exiccatum decidere incipiat, tùm novo, si copia suppetit, sin minus, prius aquâ propriâ denuò malaxato tegitur, ad exsiccationem usque bis vel ter repetendo, tandem denuò aquâ acida calefactâ fovetur, à plerisque oleo convenienti non semper necessariò inungitur, probè siccatur, ac ab aëris injuriis defenditur, corpus pòst obambulatione exercendo: Alius est modus, cùm alveolus parti subjicitur affectæ aut apponitur, paulatimque luto completur, ut pars caliditati sensim assuescat, & supra partem servatur ad refrigerationem usque, quo facto novum apponitur, *Claudino referente append. d. ingr. ad infirm. p. 395.*, potissimùm verò hîc & alia, quæ de universali usu monita, observanda sunt. Aliquando idem lutum illinendum ulcerum interioribus feliciter suasimus. *Lapis s. calculus* in aheno, quo coquitur acida, concrescens, vel cum aqua propria calida ad pulmenti consistentiam miscetur, quo abjectis emplastris aut aliis in Niderowensium lotione ex ipsis parato obducere ulcera præcipit *Hafenrefferus de iisd. p. 87.*, vel in aqua coquendo potissimam partem solutus vires suas ei communicat, facilè in hunc usum & feliciter in longinqua loca transportandus, vel siccatus, pulveris subtilis formâ ulceribus inspergitur. Et his hâc vice Gratiis Misericordi DEO redditis claudimus.

Ut vacuum in pagellâ fugeremus, libuit sequentia annectere

COROLLARIA.

I.

Medicus sive Docens sive Discens non alium, quàm Praxin, finem intendat.

II.

Igne corpora naturalia tractans proximi, non proprium, sibi præfigat commodum.

III.

Curatio plurimorum morborum, modò Artis præceptis conveniens cum judicio instituatur, feliciter procedet, sive ex Galenicorum, sive Chymicorum, sive Helmontij, sive Sylvij, sive Cartesii, sive Tachenij aut Aliorum principiis causas verbis sæpè magis quàm rebus discrepantes diducat aut statuat Medicus.

IV.

Phænomena tàm in Anatomia quàm Chymia sæpè variant, hinc singula universali Regulæ cudendæ mox apta non sunt.

V.

Acidum & Alcali multarum actionum causas eleganter explicant, non tamen omnes decidere valent.

VI.

Tubulos seu Glandulas Intestinorum ad Conglomeratas Usus, non aut vix Structura, referre suadet.

VII. *Pe-*

VII.

Peritonæum laxari aut rumpi, hinc herniam efficere potest etiam alio in loco, quàm inguinibus.

VIII.

Lactis Vsus nec Arthritico cuivis, nec uno eodemque modo præscribendus.

IX.

Nova Podagræ per Moxam curatio non alia esse videtur, quàm quæ per cauterium actuale fit.

X.

Sudor in statu neutro constitutos à multis magnisque morbis præservare valet.

XI.

Antimonium Diaphoreticum, Bezoartica mineralia, specificum stomachicum Poterij, Diaphoreticum Ioviale, & sudoriferum Maximum F. non parùm quà præparationem inter se, sed nihil quà vim Diaphoreticam differunt.

XII.

Herba Britannica Cochlearia non est.

FINIS.

